

Силабус курсу

Вікова та педагогічна психологія

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 016 Спеціальна освіта

Освітньо-професійна програма «Логопедія. Спеціальна психологія»

Дні занять: Пн. 09.35 – 10.55, 11.10 – 12.30

Консультації: Ср. 14.20 – 15.40

Рік навчання: 1, Семестр: 2

Кількість кредитів: 5 Мова викладання: українська

Керівники курсу

Шпак Марія Мирославівна, доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології розвитку та консультування

Слободянюк Ольга Леонідівна, асистент кафедри психології розвитку та консультування

Контактна інформація shpakmariia@gmail.com, +380974457014

ssolya92@gmail.com, +380977207313

Опис дисципліни

Курс розкриває основні психологічні закономірності, вікові та індивідуально-психологічні особливості розвитку людини в онтогенезі, ознайомлює з особливостями навчання, виховання і соціалізації дітей, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами. Студенти набувають знань та умінь, необхідних для професійної діяльності у різних закладах освіти (школі, навчально-реабілітаційному центрі для дітей, інклюзивно-ресурсних центрах). Вони вчаться критично аналізувати і оцінювати особливості психічного розвитку та формування особистості на різних вікових етапах життя, ознайомлюються з психологічними основами організації розвивального навчання в сучасній школі, особливостями педагогічної взаємодії вчителя та учнів у контексті вимог «Нової української школи», особливостями психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Структура курсу

Години (лек. / сем./практ.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2/2/-	1. Теоретичні та методологічні проблеми вікової психології.	Знати предмет вікової психології та її структурні компоненти. Вміти охарактеризувати принципи досліджень, які застосовуються у віковій психології. Знати методологічні засади вікової психології та розуміти зв'язок вікової психології з іншими науками. Обґрунтувати проблему періодизації психічного розвитку людини в онтогенезі.	Питання Групові дискусії Презентації

		Знати основні концепції стадіальності психічного розвитку людини у зарубіжній та вітчизняній віковій психології. Охарактеризувати історію виникнення та становлення вікової психології, причини виокремлення вікової психології в окрему науку в XIX ст.; розвиток вікової психології на Україні та в Росії на початку XX ст. та становлення вітчизняної школи вікової психології. Аналізувати підходи до організації досліджень з вікової психології та знати класифікацію методів вікової психології і специфіку їх застосування при вивченні вікових аспектів розвитку психіки.	
2/2/-	2. Закономірності та динаміка психічного розвитку особистості в онтогенезі. Періодизація вікового розвитку.	Обґрунтовувати співвідношення понять «розвиток», «дозрівання», «формування» та «становлення». Знати основні закономірності психічного розвитку. Аналізувати концепції та фактори психічного розвитку. Охарактеризувати проблему співвідношення навчання і розвитку, поняття про рівень актуального та зону найближчого розвитку дитини. Охарактеризувати сензитивні періоди в розвитку дитини та аналізувати показники її психічного розвитку. Вміти охарактеризувати кризи та критичні періоди розвитку особистості. Знати характеристику вікових періодів за Д.Б. Ельконіним, аналізувати стадії соціалізації за А.В. Петровським; психосексуальні стадії розвитку особистості за З. Фройдом. Розуміти поняття нормальної і аномальної лінії розвитку в періодизації Е. Еріксона. Знати особливості розвитку когнітивної і особистісної сфер на кожному віковому етапі, якісну відмінність взаємостосунків з найближчим соціальним оточенням; значення провідного типу діяльності і характеристику основних психічних новоутворень; розуміти тенденції і особливості розвитку для врахування у виховній і навчальній роботі.	Питання Групові дискусії Презентації Есе
2/1/2	3. Психологія немовлячого періоду.	Знати сутність фази новонародженості як особливого періоду немовляти. Вміти пояснити зміст понять «вік», «соціальна ситуація розвитку» і «провідна діяльність немовляти». Аналізувати новоутворення періоду	Питання Кейси Групові дискусії Есе

		немовляти; соціальну ситуацію розвитку «Ми», вроджені безумовні рефлекси та їх роль у розвитку новонародженого; сенсорний розвиток новонародженого; розвиток емоційної сфери. Розуміти сутність та причини кризи першого року життя, значення емоційно-експресивної функції спілкування як провідної діяльності у немовлячому віці. Розуміти роль «іграшки» для психічного розвитку немовляти.	
2/1/2	4. Психологія раннього віку.	Знати особливості соціальної ситуації розвитку в ранньому дитинстві, провідну діяльність та психологічні новоутворення раннього віку. Обґрунтувати предметні та знаряддеві дії; перші ігри дітей; розумовий розвиток дитини у ранньому віці. Охарактеризувати особливості процесу пізнання в ранньому віці: розвиток предметного сприйняття, наочно-дійового мислення, уяви та пам'яті. Розуміти кризу трьох років, її причини та основні поведінкові прояви.	Питання Презентації Групові дискусії Есе
2/1/2	5. Психологія дошкільного віку.	Знати соціальну ситуацію розвитку та особливості сюжетно-рольової гри як провідного виду діяльності дошкільнят. Вміти характеризувати новоутворення дошкільного віку; психологічну готовність дошкільника до навчання в школі. Аналізувати кризу шести-семи років; формування перших етичних норм поведінки; розвиток самосвідомості в дошкільному віці; формування Я - концепції; статевої ідентичності в дошкільнят. Обґрунтувати розвиток наочно-образного мислення; формування основ словесно-логічного мислення; розвиток уваги, пам'яті, пізнавальної та емоційної уяви в дошкільному віці; розвиток продуктивних видів діяльності дітей дошкільного віку (зображувальна та конструктивна діяльність). Розуміти вікові потреби та мотиви поведінки дошкільнят.	Питання Кейси Групові дискусії Тести
2/1/2	6. Психічний розвиток та формування особистості в молодшому шкільному віці.	Знати соціальну ситуацію розвитку, провідну діяльність молодшого школяра, психологічні новоутворення молодшого шкільного віку. Розуміти розвиток пізнавальних процесів та інтересів молодших школярів; засвоєння ними моральних норм і	Питання Групові дискусії Тести

		правил поведінки; особливості розвитку емоційно-вольової сфери та самосвідомості в молодшому шкільному віці. Аналізувати стадії морального розвитку за Л. Колбергом.	
2/1/2	7. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.	Знати соціальну ситуацію розвитку, провідну діяльність та психологічні новоутворення підліткового віку. Вміти характеризувати кризу підліткового віку; прагнення до дорослості як базове новоутворення цього віку; розвиток пізнавальних процесів та інтересів підлітків; критичність та егоцентризм підліткового мислення; мотиви навчальної діяльності підлітка. Аналізувати розвиток самосвідомості в підлітковому віці та формування статевої ідентичності. Розуміти роль комунікативної діяльності та моральних норм, правил поведінки у підлітковому віці. Обґрунтовувати основні досягнення підліткового віку.	Питання Кейси Групові дискусії Есе
2/1/2	8. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.	Знати соціальну ситуацію розвитку, психологічні новоутворення в ранній юності; показники соціально - психологічної готовності випускника школи до самостійного життя. Вміти характеризувати формування статево-рольових цінностей юнаків і дівчат, співвідношення фемінності-маскулінності; роль дружби і кохання в юнацькому віці. Аналізувати мотиви поведінки, ціннісні орієнтації, психологічні особливості професійного самовизначення юнаків і дівчат, становлення Я-концепції в ранній юності. Розуміти особливості навчально-професійної діяльності юнаків і дівчат.	Питання Кейси Ділові ігри Тести
2/1/1	9. Вік дорослості. Особливості розвитку зрілої особистості.	Знати періоди дорослості, закономірності розвитку та проблеми самореалізації дорослої людини. Розуміти сутність кризи середини життя. Аналізувати особистість дорослого (особливості ідентифікації з особистим «Я»; соціальна активність). Розуміти значення професійної діяльності для розвитку людини як особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності. Охарактеризувати пізнавальну діяльність дорослих, значення ціннісних орієнтацій та світогляду для моральної стійкості дорослої людини.	Питання Кейси Групові дискусії Тести

2/1/1	10. Психологія пізнього віку.	Знати періодизацію пізнього віку, вікові закономірності та психологічні особливості старіння. Охарактеризувати роль спілкування та діяльності у літньому та старечому віці. Розуміти основні потреби людей похилого віку, значення соціальної активності в пізньому віці; кризу ідентифікації зі своєю зовнішністю та фізичним «Я» в пізньому віці. Обґрунтовувати психологічну готовність до старості; психологічні новоутворення в літньої людини.	Питання Групові дискусії Ділові ігри
2/2/-	11. Предмет та завдання педагогічної психології.	Знати предмет педагогічної психології та її структурні компоненти. Розуміти зв'язок педагогічної психології з іншими науками. Охарактеризувати історію виникнення і розвитку педагогічної психології (з періоду Київської Русі до поч. ХХІ ст.). Обґрунтувати завдання педагогічної психології. Знати систему основних понять педагогічної психології. Охарактеризувати актуальні тенденції розвитку сучасної освіти в Україні, реформування вітчизняної освіти у контексті вимог «Нової української школи». Аналізувати особливості психологічного супроводу дітей в умовах інклюзивної освіти.	Питання Презентації Кейси Есе
2/2/-	12. Розвивальне навчання у сучасній школі.	Охарактеризувати процес навчання, знати зміст і структуру навчальної діяльності. Аналізувати дослідження проблеми взаємозв'язку навчання і розвитку особистості у вітчизняній та зарубіжній психології. Обґрунтувати експериментально-дидактичну систему навчання Л.В. Занкова; систему розвивального навчання В.В. Давидова – Д.Б. Ельконіна. Розуміти сутність та ознаки особистісно орієнтованого навчання. Охарактеризувати психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання. Визначати психолого-педагогічні підходи до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Аналізувати особливості організації інклюзивного навчання у закладах освіти.	Питання Кейси Групові дискусії Тести
2/2/2	13. Психологія наuczіння та учіння.	Розуміти сутність поняття «научіння» та його психологічні механізми. Знати рівні та види научіння. Аналізувати процес учіння. Охарактеризувати учня	Питання Кейси Групові дискусії Есе

		<p>як суб'єкта учіння. Обґрунтувати формування в учнів уміння вчитися. Розуміти сутність мотивації учіння школярів. Знати класифікацію та види мотивів учіння школярів, змістовні і динамічні характеристики мотивів. Знати види емоційного ставлення учнів до навчання. Визначати причини неуспішності навчання учнів та шляхи її запобігання. Охарактеризувати психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі, психологічні особливості навчальної діяльності дітей з порушеннями мовлення.</p>	
2/-/2	14. Психологія виховання.	<p>Знати предмет і завдання психології виховання. Аналізувати психологічний об'єкт виховання. Знати методичні принципи виховання. Розуміти психологічні механізми формування особистості. Обґрунтувати проблему особистісно зорієнтованого виховання у психології та педагогіці. Охарактеризувати виховні позиції педагога та психологію виховного впливу на особистість дитини. Визначати психолого-педагогічні аспекти самовиховання школярів.</p>	<p>Питання Презентації Групові дискусії Ділові ігри</p>
2/2/2	15. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя.	<p>Охарактеризувати психологічні особливості педагогічної діяльності. Аналізувати професійний профіль сучасного учителя в контексті вимог концепції «Нова українська школа». Знати види та показники професійної компетентності вчителя. Розуміти сутність поняття «індивідуальний стиль педагогічної діяльності». Охарактеризувати індивідуальні стилі педагогічної діяльності. Знати види та структуру педагогічних здібностей. Розуміти психологічні особливості стилів педагогічного спілкування. Аналізувати психологію педагогічної оцінки, її функції та види. Обґрунтувати психолого-педагогічні вимоги до сучасного уроку. Аналізувати традиційну і гуманістичну парадигми навчання. Визначати напрями та завдання роботи психологічної служби закладу освіти з педагогічним колективом в умовах інклюзивного навчання. Розуміти сутність поняття «інклюзивна компетентність» вчителя.</p>	<p>Питання Презентації Кейси Тести</p>

Літературні джерела

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / под ред. Д. И. Фельдштейна. Москва; Воронеж : МОДЭК, 1995. 352 с.
3. Брушневська І. М., Рібцун Ю. В. Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності у дітей: діагностичний комплекс: навч.-метод. посіб. для роботи з дітьми із порушеннями мовлення. Запоріжжя : ЛППС, 2020. 124 с.
4. Валлон А. Психическое развитие ребенка. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 208 с.
5. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-е вид., допов. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
6. Власова О. І. Педагогічна психологія. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
7. Возрастная и педагогическая психология / под ред. М. В. Гамезо. Москва : Просвещение, 2004. 256 с.
8. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва : Педагогика-Пресс, 1999. 320 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
10. Крайг Г. Психология развития. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 992 с.
11. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 384 с.
12. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: (курс лекцій): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; М-во освіти і науки України, Ін-т соц. робота та упр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 128 с.
13. Максименко С. Д., Клименко В. В., Толстоухов А. В. Психологічні механізми зародження, становлення та здійснення особистості. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. 152 с.
14. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. для самост. роботи студ. Київ : Академвидав, 2011. 373 с.
15. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / за заг. ред. Т. О. Докучиної. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172 с.
16. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. Київ : Академвидав, 2006. 360 с.
17. Савчин М. В. Педагогічна психологія. Київ : Академвидав, 2007. 424 с.
18. Степанов О. М. Педагогічна психологія. Київ : Академвидав, 2011. 416 с.
19. Шпак М. М. Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів : монографія. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2016. 372 с.
20. Шпак М. М. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Інклюзивна освіта : ідея, стратегія, результат* : матеріали І Всеукр. міждисципл. наук.-практ. конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.) / упор. Удич З. І. Тернопіль : ТНПУ, 2021. С. 206-208.

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзамену заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбутись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Змістовий модуль 1 (теми 1-10) – усне опитування, тестування, написання есе, групова дискусія	43
Змістовий модуль 2 (теми 11-15) – усне опитування, тестування, групова дискусія, написання есе	25
ІНДЗ	12
Підсумковий контроль (теми 1-15) – тестові завдання трьох рівнів складності	20

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	Бали	Оцінка за національною шкалою
A	90 – 100	відмінно
B	85-89	добре
C	75-84	добре
D	65-74	задовільно
E	60-64	задовільно
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом